

**Перелік та визначення типів українських територій,
що будуть в фокусі державної регіональної політики на період до 2027 року**

На сьогодні в Україні можна виділити наступні типи функціональних територій на макро-, мезо та мікрорівнях:

макрорівень:

- гірські території Українських Карпат;
- узбережжя Чорного та Азовського морів;
- зони впливу міжнародних транспортних коридорів;
- прикордонні регіони;
- прикордонні регіони у несприятливих умовах;
- природно-заповідні території;

мезорівень:

- міські агломерації.

мікрорівень:

- центри економічного зростання.
- монофункціональні міські поселення.
- сільські поселення у несприятливих умовах.

Виділення меж територій (функціональних типів), розвиток яких потребує державної підтримки ґрунтується на аналізі зазначених типів територій з виявленням проблем по кожному функціональному типу, що відрізняють їх від інших територій країни і розробці алгоритму картографування і моделювання зазначених територій засобами ГІС.

1. Гірські території Українських Карпат.

Категорія «гори» визначена серед 9 типів європейських ландшафтів, згідно Керівних принципів СЕМАТ. Відповідно до Закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні» населеним пунктам з особливими умовами розвитку та функціонування, обумовленими рельєфом місцевості, надано особливий статус. Перелік населених пунктів, яким надається статус гірських, визначено Постановою Кабінету Міністрів України від 11.08.1995 р. № 647. Загалом до них відноситься 715 населених пунктів в чотирьох областях (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Чернівецька) із загальною чисельністю населення понад 890 тис. осіб.

До таких територій відносяться адміністративні райони, міста обласного значення та ОТГ, на території яких розташований хоча б один населений пункт, віднесений до категорії гірських.

2. Узбережжя Чорного та Азовського морів.

В постанові Кабінету Міністрів України «Про забезпечення реалізації Закону України «Про Генеральну схему планування території України» була передбачена розробка Схеми планування території узбережжя Чорного та Азовського морів.

До складу території узбережжя Чорного та Азовського морів були включені адміністративні райони та міста обласного (республіканського в АР Крим) значення, а також місто державного значення Севастополь, які безпосередньо прилягали до морського узбережжя, або узбережжя морських заток і лиманів. В окремих випадках до складу цієї території були включені окремі райони, які не мали безпосереднього виходу до моря. Даний функціональний тип територій відрізняється специфічними умовами, які зумовлюються наявністю рекреаційно-оздоровчих ресурсів і

необхідністю урахування екологічних та планувальних обмежень, ретельного підходу до створення інженерно-транспортної інфраструктури. Умовною межею регіону можна вважати рокадну автомагістраль траси єврокоридору Чорноморського економічного співтовариства (ЧЕС).

До таких територій відносяться райони, міста обласного значення, ОТГ які розміщуються в межах Азово-Чорноморського узбережжя і мають безпосередній вихід до морського узбережжя та узбережжя морських лиманів (згідно Схеми планування території узбережжя Чорного та Азовського морів).

3. Зони впливу міжнародних транспортних коридорів (МТК).

Відповідно до рішень Генеральної схеми планування території України виділяються наступні МТК:

- Критський

№3: Брюссель–Аахен–Кельн–Дрезден–Вроцлав–Катовіце–Краків–Львів–Київ;

- Критський

№5: Венеція–Трієст/Копер–Любляна–Будапешт–Ужгород–Львів–Київ;

- Критський №9: Гельсінкі–Санкт-Петербург–Москва–Чернігів–Київ–

Одеса – Кишинів–Бухарест–Димитровград–Александрополіс;

- Європа-Азія;
- Євразійський;
- Балтика-Чорне море (Луцьк – Тернопіль – Хмельницький – Вінниця – Одеса - Херсон);
- Північ-Південь (Харків – Кременчук – Одеса);
- ЧЕС: Ізмаїл – Одеса – Миколаїв – Херсон – Мелітополь – Бердянськ –

Маріуполь.

Території, що потрапляють в зону впливу МТК отримують додатковий імпульс економічного зростання. В той же час вони потребують в певній мірі державної підтримки в зв'язку з необхідністю розбудови транспортної інфраструктури в зоні впливу коридору (розв'язки, під'їзні та дублюючі автошляхи, естакади, мости, об'єкти сервісу тощо).

До зони впливу транспортного коридору входить 15км зона навколо МТК (півгодинна транспортна доступність).

4. Прикордонні регіони.

Прикордонні регіони відрізняються від інших регіонів держави насамперед наявністю проблем, що визначаються їх прикордонним положенням (розбудова транзитних магістралей і розвиток сервісної інфраструктури, створення пунктів пропуску через державний кордон, транскордонний екологічний перенос, трудова міграція тощо).

До таких територій відносяться: райони, міста обласного значення, ОТГ, які безпосередньо прилягають до державного кордону.

5. Прикордонні регіони у несприятливих умовах.

До цього функціонального типу відносяться райони, розташовані безпосередньо біля державного кордону України з державами, відносини з якими передбачають додатковий рівень безпеки кордону, обмеження руху товарів та людей, що стримує розвиток місцевої економіки та залучення інвестицій (Російська Федерація, Придністров'я Республіки Молдова).

Також до зазначеної категорії відносяться райони Донецької та Луганської областей, що межують із зонами безпеки і є прилеглими до району бойових дій (лінія розмежування та 30-ти кілометрова зона вздовж лінії розмежування).

Даний функціональний тип близький до типу європейських ландшафтів «колишні промислові та військові зони», але має специфічні українські риси.

6. Природно-заповідні території.

Відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» заказники, пам'ятки природи, ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки та парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва залежно від їх екологічної і наукової, історико-культурної цінності можуть бути **загальнодержавного** або **місцевого значення**. Серед об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) загальнодержавного значення виділяється: 4 біосферних заповідники, 19 природних заповідників та 47 національних природних парків – загалом 70 об'єктів. Вони складають основу Національної Смарагдової мережі, яка має бути інтегрована в Європейську екологічну мережу.

Територіальні громади, на території яких розташовані об'єкти ПЗФ загальнодержавного значення, потребують державної підтримки в зв'язку із встановленням особливого режиму користування та відповідними ускладненнями у розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури.

7. Міські агломерації.

Міська агломерація – це компактне скупчення населених пунктів (переважно міських), об'єднаних у складну багатокомпонентну динамічну систему з інтенсивними виробничими, транспортними та культурними зв'язками.

Міські агломерації є територіями концентрації населення, капіталу та бізнесу і стають центрами тяжіння для навколишніх територій й характеризуються високим рівнем розвитку інфраструктури, економіки, надання послуг населенню, що в першу чергу властиве агломераціям, центрами яких є міста з чисельністю населення 500 тис. осіб і більше. Розвиток міських агломерацій потребує державного регулювання.

8. Центри (ядра) економічного зростання.

Центри економічного зростання є ключовими елементами просторової організації суспільства, основна функція яких полягає як у стимулюванні розвитку, так і у консолідації країни в цілому та її регіонів. Ядра економічного зростання являють собою центри соціально-економічної активності, які характеризуються вищою, ніж у навколишніх господарських центрах динамікою розвитку; наявністю певних видів економічної діяльності, матеріальних та нематеріальних активів, що здатні створювати ефекти мультиплікатора і акселератора; активною реалізацією зовнішніх функцій, що зумовлюють стимулюючий вплив на соціально-економічний розвиток прилеглої до них території. Ефект згуртованості та стимулювання розвитку території в ядрах зростання пов'язаний із формуванням локальних та регіональних економічних кластерів та інтегрованих виробничих систем на основі використання місцевих ресурсів та умов розвитку. Провідна роль при цьому відводиться малому та середньому бізнесу.

9. Монофункціональні міські поселення.

Міські поселення, розвиток яких був пов'язаний з реалізацією однієї виробничої функції (видобуток вугілля, залізної руди та інших корисних копалин, металургія, хімічна промисловість тощо). Внаслідок занепаду профільних галузей спеціалізації в цих населених пунктах спостерігаються активні депопуляційні процеси, погіршуються екологічні умови проживання населення, зростає безробіття.

10. Сільські поселення у несприятливих умовах.

Більшість сільських населених пунктів характеризуються негативними демографічними та економічними показниками: частка населення, зайнятого та самозайнятого у сільському господарстві, переважає і домінує у структурі зайнятості; для більшості населення такої території характерне систематичне погіршення демографічних показників. Також ці населені пункти віддалені від основних центрів, які можуть надавати їм соціально-адміністративні послуги.

Картографічні матеріали щодо визначення функціональних типів територій додаються.

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТИПИ ТЕРИТОРІЙ. МАКРОРЕГІОН "КАРПАТИ"

**ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТИПИ ТЕРИТОРІЙ.
МАКРОРЕГІОН "АЗОВ-ЧОРНЕ МОРЕ"**

**ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТИПИ ТЕРИТОРІЙ.
ЗОНИ ВПЛИВУ МІЖНАРОДНИХ
ТРАНСПОРТНИХ КОРИДОРІВ.**

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТИПИ ТЕРИТОРІЙ. ПРИКОРДОННІ ТЕРИТОРІЇ.

**ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТИПИ ТЕРИТОРІЙ.
ПРИКОРДОННІ ТЕРИТОРІЇ
В НЕСПРИЯТЛИВИХ УМОВАХ.**

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТИПИ ТЕРИТОРІЙ. АГЛОМЕРАЦІЇ.

